

Qorti tal-Appell
(Kompetenza Inferjuri)
Imhalled Anthony Ellul
Appell Civili Nru. 261/2015

Elmo Insurance Limited (C 3500) kif surrogata fid-drittijiet tal-assikurat taghha Anatoili Grech u l-istess Anatoli Grech (appellata)

vs

Drop Chemicals Limited (C 6739) (appellanti)

14 ta' Lulju 2017.

1. Permezz ta' avviz tat-talba prezentat mis-socjeta' Elmo Insurance Ltd fis-6 ta' April, 2015 fit-Tribunal ghal Talbiet Zghar, talbet li s-socjeta' konvenuta tkun ikkundannata thallas is-somma ta' seba' mija u sitta u erbghin ewro u sitta u sebghin centezmu, danni li garrab l-assikurat fil-vettura (APG 533) tieghu in segwitu ghall-incident li sehh fit-12 ta' April, 2011 fil-fabbrika gestita mis-socjeta konvenuta fi triq il-Birrerija fil-Qasam Industrijali Mriehel, meta l-fabbrika nhakmet min-nirien.
2. Is-socjeta' konvenuta Drop Chemicals Ltd tal-24 t'April 2015¹ wiegbet li ma tahtix ghall-incident u ghalhekk m'ghandhiex twiegeb ghal danni billi n-nirien li hakmu l-fabbrika taghha kienu dovuti ghal **kaz fortuwitu** u mhux ghal xi nuqqas tal-istess socjeta konvenuta. Fl-24 ta' Settembru 2015² is-socjeta' konvenuta giet atworizzata tressaq eccezzjoni ulterjuri fis-sens li bla pregudizzju ghall-ewwel eccezzjoni, f'kull kaz is-socjeta' attrici trid taghmel prova tal-kawza u tal-*quantum* tad-danni.
3. **Fis-27 ta' April 2016** it-Tribunal ta s-sentenza u ddecieda -
"Ghal dawn il-motivi, it-Tribunal jaqta' u jiddeciedi l-kawza billi, fil-waqt li jichad l-ewwel u t-tielet eccezzjonijiet tas-Socjeta' Konvenuta u cjoe dik tal-event fortuwitu u l-ohra tas-surroga, jilqa' limitament it-tieni eccezzjoni tas-Socjeta Konvenuta u konsegwentement jilqa' t-talba attrici limitament ghas-somma ta' €500 bl-imghax mil-lum. Spejjez tal-kawza jkunu a karigu tas-Socjeta Konvenuta".
4. Is-socjeta konvenuta appellat mis-sentenza. L-attrici ma wegbitx.
5. **Dan l-appell hu konness mal-proceduri App Nru 255/15 fl-ismijiet *Elmo Insurance Limited noe et vs Drop Chemicals Limited* deciz illum ukoll.**

¹ Fol 6

² Fol 11

Preliminari

6. L-appellati jsostnu li l-appell hu null ghaliex is-somma pretiza hi inqas mis-somma ta' €1,500 u l-aggravji tas-socjeta' appellanti huma kollha abbinati mal-mertu³.
7. L-appellanti targumenta li fid-decizjoni t-Tribunal mar b'mod gravi kontra d-dettami tal-imparzjalita' u tal-ekwita' skont il-ligi u hekk ippregudika d-drittijiet taghha⁴.

Konsiderazzjoni.

8. L-ammont in kwistjoni hu seba' mija u sitta u erbgħin ewro u sitta u sebghin centezmu (€746.76). Hu fejn l-ammont in kwistjoni hu €1,500 jew iktar li skont l-att dwar it-Tribunal għal Talbiet Zghar (Kap. 380) hemm dritt ta' appell fuq kollox.

9. Madanakollu, is-subartikolu 2 (d) tal-artikolu msemmi jipprovdi hekk -

"(2) Indipendentement mill-ammont tat-talba, jista' dejjem isir appell fil-kazijiet li ġejjin:

(d) meta t-Tribunal ikun b'mod gravi mar kontra d-dettami tal-imparzjalità u tal-ekwità skont il-ligi u dik l-azzjoni tkun ippregudikat il-jeddijiet ta' min jappella."

L-appell tal-konvenuta irid ikun jaqa' fil-parametri ta' dan il-paragrafu sabiex ikun validu.

10. L-aggravji tas-socjeta' appellanti huma li:

- i. It-Tribunal ma setax ragjonevolment jasal għall-konkluzjoni li wasal għaliha partikolarment in vista ta' dak konstatat mill-espert forensiku fl-inkjesta Magisterjali u cioe' li ma sab ebda nuqqas, la fil-prekawzjonijiet kontra n-nar li kien hemm fil-fabbrika u lanqas fil-komportament ta' min jahdem fiha, u fid-dawl ukoll ta' dak li rrizulta mill-provi illi l-fabbrika kienet attrezzata sew f'materja ta' *health and safety*. Is-socjeta' appellanti tikkritika l-konkluzjoni tat-Tribunal li fil-fabbrika kien hemm nuqqas ta' prekawzjoni għax il-materjal stivat kien għaddej minn fejn it-*trunking* tal-elettriku. Hija ssostni li l-fabbrika kienet tkun spezzjonata minn ufficjali tad-Dipartiment tal-Protezzjoni Civili u minn konsulent privat, li ma sabu xejn hazin fl-istivar tal-materjal.
- ii. L-argument tat-Tribunal li n-nar infirex għax *short circuit* holoq *spark* li ta n-nar lill-merkanzija li kienet stivata qrib it-*trunking* huwa fattwalment zbaljat bil-konsegwenza li r-raguni għala giet mitfugha l-htija fuq is-socjeta' appellanti hija zbaljata. L-appellanti ssostni li n-nar beda minn fejn kien hemm it-tankijiet tal-metall, u dan kif konfermat

³ Fol 12.

⁴ Para 4 tar-rikors tal-appell.

minn Pauline Galea. L-espert tekniku Musumeci fil-fatt jaqbel li, "... z-zona fejn hemm il-mixers x'aktarx huwa l-post fejn beda n-nar". Komplet izzid:

"15. Issa, kif jidher car mill-istess ritratt numru 5, f'dik iz-zona ma kienx hemm merkanzija stivata sas-saqaf. Fil-fatt ma kinitx tigi stivata merkanzija hemm u, wara kolloxx, ma tistax tigi stivata merkanzija fuq il-mixers. In-nar beda fejn kien hemm il-mixers u mhux fejn kien hemm il-merkanzija stivata; fil-fatt, lanqas hemm trunking f'dik il-parti tal-fabbrika fejn kienet stivata l-merkanzija. Il-merkanzija qabdet ghax in-nar xtered u mhux ghax in-nar beda hemm".

- iii. L-osservazzjoni tat-Tribunal li mhux f'loku li minkejja li kien hemm mat-tmien impjegati li kellhom certifikazzjoni dwar in-nar, hadd minnhom ma kien fil-fabbrika fil-hin tal-incident tkompli turi kemm it-Tribunal kien selettiv fil-provi li ghazel li jikkonsidra. Hija ssostni li n-nuqqas ta' prezenza tal-impjegati fuq il-post tax-xoghol ma kinitx il-kawza tat-tixrid tan-nar ghax dawn bdew jikkombattu n-nar ftit minuti biss wara li beda. Inoltre, fil-fehma taghha, fil-fih tal-incident ma kien hemm ebda attivita' riskjuza ghaddejja u ghalhekk il-prezenza o meno tal-haddiema l-ohra kienet irrelevantni ghad-dinamika tal-kaz;
 - iv. Marbutin l-ewwel tlett aggravji flimkien, fil-fehma tas-socjeta' appellanti, l-konkluzjonijiet fattwali tat-Tribunal huma kontradittorji u nkonsistenti.
 - v. It-Tribunal ma qiesx il-parti tat-tieni eccezzjoni li tghid illi trid issir il-prova tal-kawza tal-hsara u cioe' illi l-hsara fil-vettura tal-attur Grech tassew kienet minhabba n-nirien. Fil-fehma taghha mill-provi mressqa ma rrizultatx il-kawza tal-hsara fuq il-vettura ta' Grech.
11. Il-Qorti tibda billi tinnota li minkejja l-ilment li t-Tribunal mar b'mod gravi kontra d-dettami tal-imparzjalita', dan l-ilment ma giex sostanzjat. Minn ezami tas-sentenza appellata ma jirrizulta ebda hjiel li t-Tribunal kien parzjali fir-rigward ta' xi parti jew ohra. Isegwi ghalhekk li dan l-ilment ma jsib ebda gustifikazzjoni a tenur tal-artikolu 8 (2) (d) tal-Att.
 12. Ghal dak li jirrigwarda l-ilment li t-Tribunal mar b'mod gravi kontra d-dettami tal-ekwita', dan mhuwiex jedd ta' appell fuq punt ta' fatt. L-interpretazzjoni u l-evalwazzjoni tat-provi issir mit-Tribunal, u fejn l-ammont in kwistjoni hu inqas minn €1,500 mhemmx dritt ta' appell. F'dan il-kuntest il-qorti taghmel riferenza ghas-sentenzi ta' din il-Qorti: **Mariano Pace et vs Anthony Theuma** (2 ta' Mejju, 2001); **Grima Communications Company Limited vs Charles Farrugia** (5 ta' Marzu, 2003); **Stephen Chircop vs Mary Grace Caruana** (28 ta' April, 2004).
 13. Jekk wiehed jara l-ewwel tlett aggravji dawn mhuma xejn ghajr kritika u nuqqas ta' qbil mal-apprezzament tal-provi maghmul mit-Tribunal. Fl-aggravji

tagħha l-konvenuta ssostni li mill-provi rrizulta li ma kellha ggorr ebda responsabbilta' għall-incident *de quo*. Hu car li l-appellant tistieden lil din il-qorti biex terga' tagħmel l-apprezzament tal-provi u tasal għal konkluzjoni differenti minn dik li wasal għaliha t-Tribunal. Dan mhuwiex possibbli.

14. F'kull kaz il-qorti tosserva:

- i. In-nar beda minn gewwa l-fabbrika u ovvjament ma bediex mix-xejn. Fabbrika li kienet fil-kustodja tal-konvenuta.
- ii. Martin Musumeci qal li mhemmx indikazzjonijiet cari ta' x'wassal biex sehh l-incendju. Zied li biex sehh l-incendju kien hemm fl-istess hin: (a) materjal kombustibbli; (b) ossigenu; u (c) temperatura għolja.
- iii. Hu evidenti li fil-fabbrika kien hemm hafna materjal kombustibbli, li jfisser li jekk jibda nar, facilment jinfirex. Fil-fatt hekk jidher li gara. Sahansitra, skont ma xehed Anthony Pisani, ufficjal ta' Civil Protection Department, damu erbgha u għoxrin siegħa biex tfewh.
- iv. Mhemm l-ebda indikazzjoni li n-nirien bdew b'rizultat ta' agir doluz. Hu f'dan is-sens li l-qorti tifhem l-uzu tal-kelma '*accidental*' minn Martin Musumeci, li nhatar bhala espert fl-inkjesta magisterjali (ara deposizzjoni ta' Martin Musumeci fit-Tribunal). Fil-fatt it-Tribunal qal: "*Illi mill-provi li għandu quddiemu t-Tribunal, partikolarment minn dak li stqarr Martin Musumeci, jidher li l-hruq ma kienx frott intervent uman*".
- v. L-appellanti ddefendiet ruhha billi nvokat il-kaz fortuwitu. Mhemmx dubju li n-nirien bdew fil-fabbrika tal-konvenuta. L-oneru tal-prova kien fuq il-konvenuta. Il-fatt li jidher li mhuwiex magħruf x'kien is-sors tan-nar, ma jwassallx li l-incident kien kaz fortuwitu. Sabiex tirnexxi difiza bhal dik, l-appellanti kellha l-oneru tagħti prova ta' kif beda n-nirien. Kaz fortuwitu jsehh per eżempju minn forza tan-natura jew minn fatt tal-bniedem li ma jkun l-imharrek. Hekk per eżempju mhemmx prova li dak li gara kien minhabba forza tan-natura jew l-agir ta' terza persuna li ma kellhiex konnessjoni mal-fabbrika tal-konvenuta. Gialadarba mhemmx provi li n-nirien ma kinux jiddependu mill-fatt tal-konvenuta (**Kurunell Hugh P. Raymond vs Negożjant Manwel Busuttil**, deciza mill-Qorti tal-Appell fis-16 ta' Novembru, 1942), id-difiza tal-kaz fortuwitu ma setat qatt tirnexxi. Biex tigi eżentata mir-responsabbilta minhabba kaz fortuwitu, is-socjeta konvenuta kellha l-obbligu li tindividwa pozittivament fattur estern kapaci li jipproduci l-*eventus damni*. Dan m'ghamlitux. Il-qorti zzid li wara li qrat l-atti tasal biex tghid li mhemmx provi sodisfacenti li dak li gara kien minhabba event imprevedibbli u inevitabli, li għalih huwa impossibbli li wiehed jirrezisti.
- vi. Fir-rikors tal-appell, il-konvenuta ssostni li n-nar beda mhux fejn kienet stivata l-merkanzija izda fejn kien hemm tankijiet tal-metall. F'dan ir-rigward għamlet riferenza għal dak li xehedet Pauline Galea waqt l-

inkjesta magisterjali. Hu minnu li Galea xehedet li meta semghet l-alarm kienet fil-parti tal-fabbrika fejn issir il-produzzjoni tal-*powders*;

"Imxejt zewg passi lura u nara balla nar fuq in-naha ta' wara tal-fabbrika fuq gewwa. Cemplu l-qanpiena tal-bieb, u gew: Rudvic Sciberras, Chris Fabri, Glenn Debono u Melvyn Vassallo – ftahtilhom il-bieb, bdew jippruvaw jiftu n-nar bil-pyrene imma meta semghu spluzjoni, nahseb mill-istess post fejn kien hemm in-nar, ma komplewx. In-nar beda jinfirex....."

*Meta rajt in-nar l-ewwel darba jiena rajtu biss naha wahda. **Hemm ihalltu sapun, hemm fwejjah got-tankijiet tal-hadid**".*

Ma jirrizultax li x-xhud kienet fil-post fejn beda n-nar. Hi sempliciment rat balla nar fuq wara tal-fabbrika. B'daqshekk ma jfissirx li n-nar ma kienx diga' nfirex fi bnadi ohra tal-fabbrika. Ukoll jekk in-nirien beda f'dik il-parti tal-fabbrika li semmiet ix-xhud, b'daqshekk ma jfissirx li l-konvenut ta prova li dak li gara kien minhabba kaz fortuwitu. Fil-fatt Emanuel Micallef stess xehed⁵:

"Mistoqsi x'kien hemm f'dak il-lok fejn l-impjegata li xehdet quddiem il-perit Musumeci qalet li dahret u rat fjamma moghla bniedem ta' nar, mistoqsi x'kien hemm hemmhekk, nghid li ma nafx u li kieku kont naf jien illum solvejt il-kaz tieghi u naf in-nar minn fejn gie".

Fir-rapport ta' Musumeci jinghad li l-materjal li ha n-nar fil-bidu, *"huwa facilment u altament kombustibbli, u allura jiehu n-nar facilment, jekk ikun hemm il-kondizzjonijiet idonei biex isir dan, in-nar jista' jibda u sussegwentement jinfirex facilment"*⁶.

- vii. Anthony Pisani, operations manager ta' Civil Protection Department, li talab lil Emanuel Micallef biex jatih material safety data sheets, *"... halli nkunu nafu kif ghandna nitrattaw in-nirien li kienu ghaddejjin u fil-fatt is-Sur Micallef qalli li d-dokumenti kollha qeghdin fl-ufficcju u li ma kellux access ghalihom minhabba n-nar. Nghid li allura fic-cirkostanzi ahna bdejna nitfu n-nar u kellna nahdmu minghajr MSDS"*⁷. Il-qorti fehmet li dan it-taghrif jirrelata dwar il-prodotti ta' kimika li kien hemm fil-fabbrika, u nuqqas ta' dak it-taghrif ghamel il-hidma tal-pumpieri iktar difficli u incerta ghaliex ma setghux jaghmlu *risk assessment*. Il-qorti ma tistax tifhem kif din it-tip ta' informazzjoni ma kinitx disponibbli meta tqies li fil-fabbrika kien hemm materjal li l-espert iddeskrivih bhala **"altament kombustibbli"**⁸. Id-diligenza kienet titlob li informazzjoni bhal dik ma tinzammx biss fil-fabbrika.
- viii. Emanuel Micallef xehed li fil-fabbrika kellu *fire fighting system*. Kull ma pprezenta hu kont fejn jidher li sar *servicing* u certifikazzjoni tal-*fire*

⁵ Seduta tat-13 ta' Jannar, 2016.

⁶ Fol. 44 tar-rapport.

⁷ Fol. 27.

⁸ Fol. 44 tar-rapport.

fighting equipment. Ma tressqet l-ebda prova li dak il-materjal li jissemma fid-dokument kien bizzejjed għall-volum ta' materjal kombustibbli li kien hemm fil-fabbrika.

- ix. Jidher li Emanuel Micallef għandu tahrig fil-*First Aid Fire-fighting & practical use of Fire Extinguishers* (ara certifikati). Pero' fil-hin tal-incident ma kienx fil-post. Ma rrizultax jekk l-impjegati li kienu prezenti fil-hin tal-incident kinux qeghdin minn zmien għal zmien jinghataw tahrig fl-uzu ta' oggetti intizi biex jikkumbattu n-nar.
- x. Ma gie pprezentat l-ebda rapport ta' *fire safety risk assessment* fir-rigward tal-fabbrika meta tikkunsidra t-tip ta' materjal li kien hemm fiha. Hu veru li Emanuel Micallef xehed li kien sar *risk assessment*, pero' ma tax dettalji meta sar u fhix kien jikkonsisti. L-inqas li kellu jagħmel kien li jipprezenta kopja tar-rapport.
- xi. Ma jirrizultax li l-fabbrika kellha nstallat *sprinkler system* għallinqas f'dawk iz-zoni tal-fabbrika li kienu *high risk* u li jidher li kien hemm diversi minnhom. Inoltré, irrizulta li fil-post ma kienx hemm sistema ta' *fire hydrants*. Emanuel Micallef xehed li kien wara l-incident li nstalla *fire hydrant*. Il-qorti mhi konvinta xejn li meħud in konsiderazzjoni li l-fabbrika kien fiha hafna materjal kombustibbli, irrispetat il-mizuri kawtelatorji kollha li kien hemm bzonn fil-gestjoni tal-fabbrika.

15. Fir-raba' aggravju l-konvenuta argumentat li l-konkluzjoni tat-Tribunal hi kontradittorja u inkonsistenti għaliex:

"... It-Tribunal jaqbel illi l-hruq kien ta' natura accidentali, li ma kien hemm 'xejn irregolari fil-fabbrika' u 'li l-akkadut kien event avveniment insolitu, sproporzjonat, u hekk ikkonferma li saret il-prova tal-elementi kollha tal-kaz fortuwitu. Imbagħad u minkejja dan sab htija tas-socjeta appellant. Din il-konkluzjoni hija inkompatibbli mal-premessi accettati mit-Tribunal stess u għalhekk hija mhux biss skorretta izda irrazzjonali u kontra d-disposizzjoni tal-artikolu 1029 tal-Kodici Civili".

Pero element iehor tal-eccezzjoni tal-kaz fortuwitu hi li dak li gara hu inevitabbli, fis-sens li ma setax jigi evitat bid-diligenza ordinarja ta' *bonus pater familias* (ara per eżempju s-sentenza tal-Prim'Awla **John Mary Sammut vs Emanuel Fenech** tad-29 ta' Ottubru, 2003 u **Edward Amato et vs Christopher Agius et** tal-15 ta' Dicembru, 2003). Materja li giet ikkunsidrata mit-Tribunal.

16. Dwar il-prova tal-kawza u tal-*quantum* tad-danni, it-Tribunal kien sodisfatt li l-vettura ta' Grech sofriet danni minhabba l-incident. Ir-rapprezentant tas-socjeta' konvenuta jghid li l-vettura tieghu kienet ipparkjata aktar vicin tal-lok in kwistjoni u ma garrbitx hsarat. Fil-kawza xehed Anatoli Grech, sid il-vettura li spjega:

"Nghid li jiena kont ipparkjat faccata tal-ufficju tal-Valletta Fund Management għewwa l-Imriehel li jigi ma' gemb il-fabbrika ta' Drop Chemicals. Nghid li jien kellni xi tbajja f'diversi partijiet tal-karozza".

Mill-provi ma jirrizultax li dakinhar fil-hin li kienet ipparkjata l-vettura sehħ xi fenomenu straordinarju iehor li wassal biex johorgu tbajja fuq il-vettura tal-attur. Jekk wiehed jara r-ritratt meħud mill-ajru⁹ u d-distanza bejn il-fabbrika u l-vettura tal-attur (APG 533), f'mohħ il-qorti ma jnissel l-ebda dubju li effettivament il-hsara grat rizultat tal-intesita tas-shana generata bin-nirien kbar li hakmu l-fabbrika. Ix-xhud spjega wkoll li ma kienx possibbli għalih li jnehħi l-vettura minn postha minhabba "... li kien hemm il-fire engines qed jimblukkaw iz-zona", u dan kif jidher ukoll minn wiehed mir-ritratti li pprezenta Emanuel Micallef¹⁰. Fatt li fih innifsu jfisser li l-vettura kienet esposta għall-hin twil għas-shana. Hu veru li l-attur qal li:

- i. Il-vettura tieghu kienet ipparkjata iktar vicin u ma saritx hsara;
- ii. George Stagno Navarra qal li ma kienx spezzjona l-vettura;

Pero' dawn il-fatti ma jnisslux dubju dwar il-genwinita' tal-claim tal-attur. Ragunament ta' Emanuel Micallef li per ezempju kien hemm *fire-engines* bejn il-vettura tal-attur u l-fabbrika li kienu qegħdin iservu bħal buffer, mhumiex flokħom. Mhux magħruf jekk meta saret il-hsara fil-vettura tal-attur, kinux għadħom waslu l-fire engines. Dan apparti li l-fatt jibqa' li l-attur xehed li l-vettura tieghu spiccat bit-tbajja fuq il-body. Mill-provi rrizulta wkoll li kien hemm numru ta' spluzjonijiet li ovvjament fih innifsu jkun wassal għall-iktar duħħan u nar biex johrog mill-bini. Inoltr, il-qorti ma tara xejn stramb li l-vettura tal-attur garrbet xi hsara meta tikkunsidra li kienet ipparkjata ftit metri 'l bogħod mill-fabbrika fejn sehħ l-incendju. Dan apparti li rrizulta li kien hemm għallinqas vettura ohra li garrbet hsara.

17. Dwar il-*quantum* tad-danni reklamati, bix-xhieda li ressqet is-socjeta' attrici rnexxielha tipprova d-danni subiti sas-somma ta' €696.76.

Għal dawn il-motivi tichad l-appell bl-ispejjez kollha kontra s-socjeta' appellanti.

Anthony Ellul.

⁹ Fol. 33.

¹⁰ Fol. 69.